

ჯანსაღ გარემოში ცხოვრების უფლება

და
გარემოსდაცვით
მართლმსაჯულებაზე
ხელმისაწვდომობა

პრაქტიკული გზამკვლევი
2026

ავტორი: ანა ბერიძე

სარედაქციო ჯგუფი: ლევან ასათიანი, ივანე ჩიტაშვილი

Author: Ana Beridze

Editorial Group: Levan Asatiani and Ivane Chitashvili

სახელმძღვანელო მომზადდა გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) პროექტის „კანონის უზენაესობის გაუმჯობესება და მართლმსაჯულებაზე ხელმისაწვდომობის გაზრდა ყველასთვის“ ფარგლებში გერმანიის მთავრობის მხარდაჭერით. მასში გამოთქმული მოსაზრებები ეკუთვნის ავტორს და შესაძლოა არ ასახავდეს UNDP-ისა და გერმანიის მთავრობის თვალსაზრისს.

The guideline, the Right to a Healthy Environment and Access to Environmental Justice, has been produced with the support of the United Nations Development Programme (UNDP) and the German Government under the project: *Improving the Rule of Law and Access to Justice for All*. Its contents are the sole responsibility of the author and do not necessarily reflect the views of UNDP and the German Government.

სარჩევი

გზამკვლევის მიზანი	2
ნაწილი I: ადამიანის უფლებები და გარემოს დაცვა	3
ნაწილი II: გარემოსდაცვითი პროცედურული უფლებები	7
2.1. ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობა	8
ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის ძირითადი საკითხები	9
გარემოსდაცვითი ინფორმაციის ხელმისაწვდომი ონლაინ პლატფორმები	11
საჯარო ინფორმაციის მოთხოვნის ნიმუში	11
2.2. გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მონაწილეობის უფლება	12
რა სახის გადაწყვეტილებების მიღებაში შეგიძლიათ მონაწილეობა?	12
გარემოზე ზემოქმედების შეფასება (გზშ): რა უნდა იცოდეთ?	13
როდის და როგორ უნდა ჩაერთოთ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში?	14
რა ინფორმაციაზე უნდა გქონდეთ წვდომა?	14
როგორ უნდა უზრუნველყოს სახელმწიფომ საზოგადოების მონაწილეობა?	15
როგორ უნდა წარადგინოთ მოსაზრებები?	15
კომენტარების/მოსაზრებების წარდგენის ნიმუში	16
საჯარო განხილვის წესები	16
პრაქტიკული რჩევები თუ როგორ მიიღოთ ეფექტიანი მონაწილეობა გზშ პროცესში	16
გარემოს დამცველთა უფლებები და უსაფრთხოება	17
2.3. მართლმსაჯულებაზე ხელმისაწვდომობა	18
2.3.1. ადმინისტრაციული დავა	19
ადმინისტრაციული საჩივრის მიმართვის ვადები	19
ადმინისტრაციული საჩივრის ფორმა	20
სასამართლოსთვის მიმართვის ვადები	20
რომელ სასამართლოს უნდა მიმართოთ?	20
სასამართლო ფორმები ადმინისტრაციულ საქმეებზე	20
უფლების დაცვის დროებითი მექანიზმები	20
2.3.2. სამოქალაქო დავა	21
სასამართლოსთვის მიმართვის ვადები	21
რომელ სასამართლოს უნდა მიმართოთ?	21
სასამართლო ფორმები სამოქალაქო საქმეებზე	22
უფლების დაცვის დროებითი მექანიზმები	22
2.3.3. სასამართლო ხარჯები ადმინისტრაციულ და სამოქალაქო დავებში	22
2.3.4. გარემოსდაცვითი დანაშაული და რეაგირების სისხლისსამართლებრივი მექანიზმები	23
2.3.5. გასაჩივრების საერთაშორისო მექანიზმები	24
2.3.6. უფლების დაცვის არასასამართლო მექანიზმები	26
2.3.7. მტკიცებულებები	30
ნაწილი III: გარემოსდაცვითი კანონმდებლობა და მისი აღსრულების სისტემა	31
3.1. ძირითადი საკანონმდებლო აქტები	32
3.2. ძირითადი საერთაშორისო გარემოსდაცვითი სამართლებრივი აქტები	33
3.3. ძირითადი ინსტიტუციური როლები	34
3.4. გარემოსდაცვით პრობლემებზე რეაგირება	35
ნაწილი IV: სტრატეგიული გარემოსდაცვითი სამართალწარმოება და ადვოკატირება	39

გზამკვლევის მიზანი

2022 წელს გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ ისტორიული გადაწყვეტილება მიიღო: სუფთა, ჯანსაღ და მდგრად გარემოში ცხოვრება ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებად აღიარა. ეს აღიარება არ არის მხოლოდ სიმბოლური აქტი. ეს არის მკაფიო სიგნალი იმისა, რომ გარემოს დაცვა ტექნიკური თუ სამეცნიერო საკითხიდან ადამიანის უფლებების სიბრტყეში გადავიდა.

2023 წელს, გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) ფარგლებში ჩატარებულმა კვლევამ აჩვენა, რომ საქართველოში გარემოსდაცვით მართლმსაჯულებაზე ხელმისაწვდომობის კუთხით ძლიერი და მკაფიო სამართლებრივი ბაზაა. თუმცა, კვლევა არსებულ მდგომარეობას აფასებს როგორც ადეკვატურს, მაგრამ არაეფექტიანს.

ამას რამდენიმე სისტემური ბარიერი განაპირობებს. მათ შორის, საზოგადოების დაბალი ინფორმირებულობა, კანონმდებლობის ვიწრო და ფორმალისტური განმარტებები, სასამართლო პროცესების გაჭიანურება და გარემოსდაცვით ინფორმაციაზე წვდომის სირთულეები. ეს გამოწვევები მნიშვნელოვნად აფერხებს მოქალაქეთა მხრიდან საკუთარი უფლებების წარმატებულ დაცვას, რაც, საბოლოო ჯამში, ამცირებს ნდობას სამართლებრივი მექანიზმებისადმი და აჩენს განცდას, რომ გარემოსდაცვითი უფლებების ეფექტიანი რეალიზება პრაქტიკაში რთულად მისაღწევია.

გზამკვლევი სწორედ ამ მოცემულობის შესაცვლელად შეიქმნა. იგი წარმოადგენს პრაქტიკულ სახელმძღვანელოს ყველასთვის, ვისაც გარემოსდაცვითი მართლმსაჯულების საკითხები აინტერესებს ან აწუხებს. გზამკვლევის მიზანია, მკითხველს მიაწოდოს ინფორმაცია იმ სამართლებრივი ბერკეტების შესახებ, რომლებიც აუცილებელია ჯანსაღ გარემოში ცხოვრების უფლების დასაცავად.

გარემოსდაცვითი მართლმსაჯულება არ არის მხოლოდ იურისტების ვიწრო პროფესიული საქმიანობის სფერო. ეს არის თითოეული მოქალაქის შესაძლებლობა და პასუხისმგებლობა, დაიცვას საკუთარი საცხოვრებელი გარემო, ჯანმრთელობა და მომავალი.

2023 წლის კვლევა:
გარემოსდაცვით მართლმსაჯულებაზე
ხელმისაწვდომობა საქართველოში

<https://bit.ly/42BzGSs>

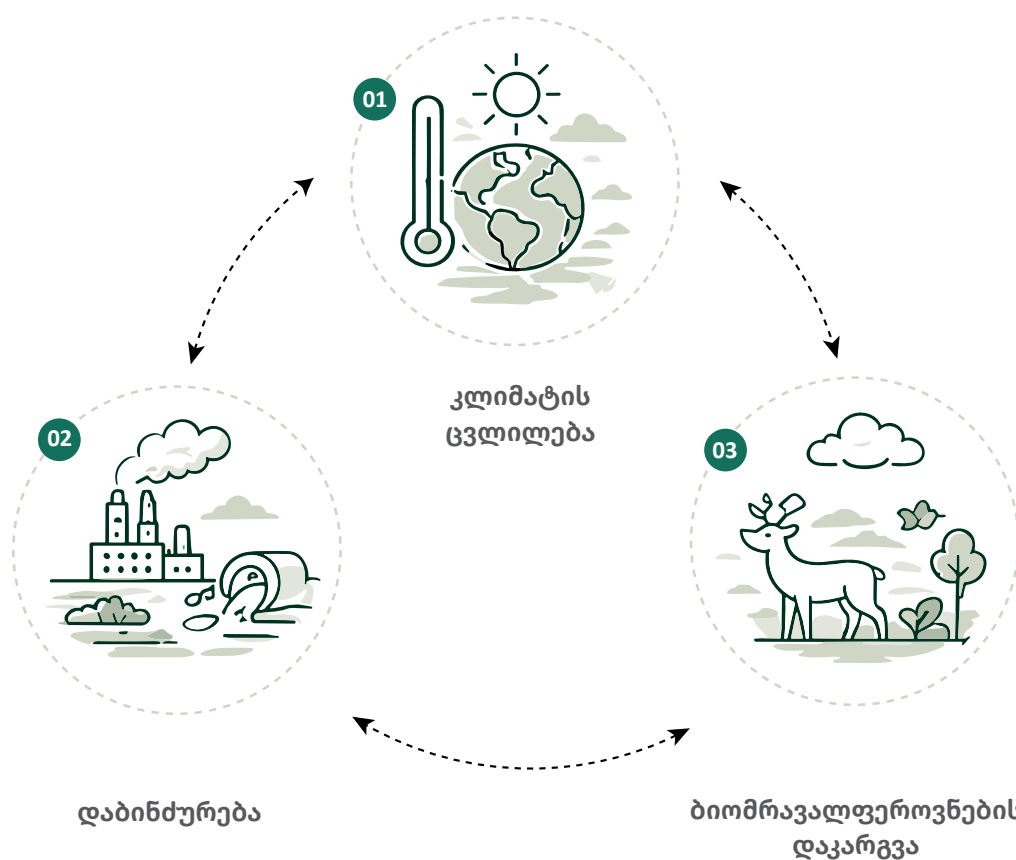
01

ადამიანის
უფლებები და
გარემოს
დაცვა

ადამიანის უფლებები და გარემოს დაცვა

თანამედროვე მსოფლიო სამმაგი პლანეტარული გამოწვევის წინაშე დგას. კლიმატის ცვლილება, ჰაერის, წყლის, ნიადაგის მასშტაბური დაბინძურება და ბიომრავალფეროვნების კარგვა საფრთხეს უქმნის ადამიანის სიცოცხლეს, ჯანმრთელობასა და განვითარებას.

ჯანსაღ გარემოში ცხოვრების უფლება ადამიანის ძირითადი უფლებებით სარგებლობის აუცილებელი წინაპირობაა, რის გამოც სახელმწიფო ვალდებულია, შექმნას ამ უფლების დაცვის მყარი გარანტიები.

2022 წელს გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ სუფთა, ჯანსაღ და მდგრად გარემოში ცხოვრების უფლება ადამიანის ძირითად უფლებად აღიარა¹

¹ გაეროს გენერალური ასამბლეის რეზოლუცია, გაეროს დოკუმენტი A/76/L.75, 26 ივლისი 2022.

ეს უფლება ექვსი კომპონენტისგან შედგება:

სუფთა ჰაერი

სუფთა წყალი

ჯანსაღი და
მდგრადად
ნაწარმოები სურსათი

უსაფრთხო
კლიმატი

არამომწამვლელი
გარემო

ჯანსაღი
ბიომრავალფეროვნება
და ეკოსისტემები

საქართველოს კონსტიტუციის 29-ე მუხლი

- ყველას აქვს უფლება, ცხოვრობდეს ჯანმრთელობისთვის უვნებელ გარემოში, სარგებლობდეს ბუნებრივი გარემოთი და საჯარო სივრცით.
- ყველას აქვს უფლება, ზრუნავდეს გარემოს დაცვაზე.
- გარემოს დაცვა და ბუნებრივი რესურსებით რაციონალური სარგებლობა მდგრადი განვითარების პრინციპის გათვალისწინებით უნდა ხდებოდეს.
- ყველას აქვს უფლება, დროულად მიიღოს სრული ინფორმაცია გარემოს მდგომარეობის შესახებ და მონაწილეობდეს გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების მიღებაში.

ორჰუსის კონვენცია

გარემოსდაცვითი დემოკრატიის
სტანდარტი

ორჰუსის კონვენცია² არის გაეროს ფარგლებში დადებული საერთაშორისო ხელშეკრულება, რომელსაც 1998 წელს მოეწერა ხელი და 2001 წელს შევიდა ძალაში. საქართველო მისი მხარე 2000 წელს გახდა. კონვენცია გარემოს დაცვის სფეროში ძირითად პროცედურულ უფლებებს ადგენს და ხელმომწერი ქვეყნებისთვის განსაზღვრავს ამ უფლებათა ეროვნულ დონეზე უზრუნველყოფისა და დაცვის სტანდარტებს. პროცედურული უფლებები წარმოადგენს სამართლებრივ გარანტიებსა და წესებს, რომლებიც აუცილებელია მატერიალური უფლების (ამ შემთხვევაში, **სუფთა, ჯანსაღ და მდგრად გარემოში ცხოვრების უფლების**) ეფექტიანი დაცვისთვის.

ორჰუსის კონვენცია სამ ურთიერთდაკავშირებულ პროცედურულ უფლებაზე, ე.წ. „სვეტზე“ დგას, რომლებიც ერთობლიობაში ქმნიან **გარემოსდაცვითი დემოკრატიის** საფუძველს.

გარემოსდაცვით
ინფორმაციაზე
ხელმისაწვდომობა

გარემოს
დაცვასთან
დაკავშირებით
გადაწყვეტილების
მიღების პროცესში
მონაწილეობა

გარემოსდაცვით
საკითხებთან
დაკავშირებით
მართლმსაჯულებ-
აზე ხელმისა-
წვდომობა

² კონვენცია გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობისა და ამ სფეროში, მართლმსაჯულების საკითხებზე ხელმისაწვდომობის შესახებ.

02

გარემოსდაცვითი პროცედურული უფლებები

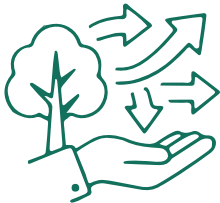

2.1

ინფორმაციაზე
ხელმისაწვდომობა

გარემოსდაცვით ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობა სახელმწიფო უწყებების ანგარიშვალდებულებასა და მათი გადაწყვეტილებების გამჭვირვალობას უზრუნველყოფს. ამ უფლებით სარგებლობა საშუალებას მოგცემთ, ფლობდეთ ინფორმაციას გარემოს მდგომარეობისა თუ მოსალოდნელი რისკების შესახებ. ეს ცოდნა, ასევე დაგეხმარებათ, უფრო ეფექტიანად ჩაერთოთ გარემოს დაცვასთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში.

გარემოსდაცვით ინფორმაციას განეკუთვნება ნებისმიერი
ინფორმაცია:

ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის ძირითადი საკითხები

საკითხი	შინაარსი	გახსოვდეთ
რა არის საჯარო ინფორმაცია? ³	მონაცემი, რომელიც საჯარო დაწესებულებაში ინახება, იქმნება, იგზავნება ან მუშავდება. მაგალითად, დოკუმენტი, ნახაზი, ფოტოსურათი, ელექტრონული ფაილი, ვიდეო, აუდიოჩანაწერი.	ინფორმაციის მოთხოვნისას არ ხართ ვალდებული, დაასაბუთოთ მოთხოვნის მიზეზი.⁴ მიუთითეთ, კონკრეტულად რა ინფორმაცია გჭირდებათ. ამით შეამცირებთ არასრული პასუხის რისკს.
ვისგან შეგიძლიათ მოითხოვოთ ინფორმაცია? ⁵	■ სახელმწიფო დაწესებულებებისგან. მაგალითად, სამინისტრო, სააგენტო, მერია; ბიუჯეტიდან დაფინანსებული კერძო ორგანიზაციებისგან (დაფინანსების ფარგლებში). მაგალითად, კერძო კომპანია ან არაკომერციული ორგანიზაცია; ■ კერძო პირებისგან ან კომპანიებისგან, რომლებიც ასრულებენ საჯარო მნიშვნელობის ფუნქციას. მაგალითად, წყალმომარაგების, დასუფთავების, ელექტროენერგიის კომპანია.⁶	ინფორმაციის მოთხოვნა შეუძლია ნებისმიერ პირს.
რა ფორმით უნდა მიიღოთ ინფორმაცია? ⁷	თქვენთვის სასურველი ფორმით. მაგალითად, წერილობით, ვიზუალურად, ან ელექტრონულად.	თუ მოთხოვნილი ფორმით ინფორმაციის მიწოდება შეუძლებელია ან არაპრაქტიკულია (მაგალითად, ფაილი ძალიან დიდია ელფოსტით გასაგზავნად ან დოკუმენტი დაზიანებულია), დაწესებულებამ უნდა შემოგთავაზოთ გონივრული ალტერნატიული ფორმა.

³ საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი, მე-2 მუხლის 1-ლი ნაწილის „მ“ ქვეპუნქტი.

⁴ იქვე, 37-ე მუხლი.

⁵ იქვე, მე-2 მუხლის 1-ლი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი.

⁶ ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლო, Fish Legal v. Information Commissioner, C279/12 [2013].

⁷ საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი, 37-ე მუხლი.

საკითხი	შინაარსი	გახსოვდეთ
როდის შეიძლება გითხრან უარი? ⁸	თუ ინფორმაცია არის სახელმწიფო, კომერციული ან პროფესიული საიდუმლოება, ან პერსონალური მონაცემი. თუმცა, თუ შესაძლებელია გარემოსდაცვითი ინფორმაციის განცალკევება, ეს ნაწილი მაინც უნდა გაიცეს. ⁹	დაუშვებელია გარემოს მდგომარეობისა და ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის საშიში რისკების შესახებ ინფორმაციის გასაიდუმლოება. ¹⁰
რა ვადაში უნდა მიიღოთ პასუხი? ¹¹	დაუყოვნებლივ - სტანდარტულ შემთხვევაში. არაუგვიანეს 10 დღისა - თუ ინფორმაცია სხვა ადმინისტრაციული ორგანოსგან არის მოსაძიებელი/დასამუშავებელი, ან საჭიროა მათთან კონსულტაცია, ან მნიშვნელოვანი მოცულობის ინფორმაციაა მოთხოვნილი.	თუ 10-დღიანი ვადა გამოიყენება, ამის შესახებ დაუყოვნებლივ უნდა გეცნობოთ.
რა ღირს ინფორმაციის მიღება? ¹²	საჯარო ინფორმაციის მოთხოვნა უფასოა. შესაძლოა, დაწესდეს მხოლოდ ასლის გადაღების მოსაკრებელი.	ასლის გადაღების ხარჯის თავიდან ასაცილებლად ინფორმაცია მოითხოვეთ ელექტრონულად.
რა ინფორმაცია უნდა იყოს წინასწარ გამოქვეყნებული? ¹³	საჯარო დაწესებულებები ვალდებული არიან, თავად გამოაქვეყნონ საზოგადოებრივი ინტერესის მქონე გარემოსდაცვითი ინფორმაცია. თუმცა, ეს მათ არ ათავისუფლებს თქვენი ინდივიდუალური მოთხოვნის დაკმაყოფილების ვალდებულებისგან.	გადაამოწმეთ ოფიციალური ვებგვერდები. რიგ შემთხვევებში ინფორმაცია უკვე ხელმისაწვდომია და დროს დაზოგავთ.

⁸ იქვე, 28-ე მუხლი.

⁹ იქვე, 33-ე მუხლი.

¹⁰ იქვე, 42-ე მუხლის „ა“ ნაწილი.

¹¹ იქვე, მე-40 მუხლი.

¹² იქვე, 38-ე მუხლი; საქართველოს კანონი „საჯარო ინფორმაციის ასლის გადაღების მოსაკრებლის შესახებ“, მე-6 მუხლი.

¹³ საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი, 28-ე მუხლის მე-2 ნაწილი.

გარემოსდაცვითი ინფორმაციის ხელმისაწვდომი ონლაინ პლატფორმები

გარემოს სხვადასხვა კომპონენტის მდგომარეობის შესახებ ინფორმაცია შემდეგ
ონლაინ პლატფორმებზეა ხელმისაწვდომი:

საქართველოს ეროვნული
სტატისტიკის სამსახურის
გარემოს სტატისტიკის
პორტალი

<https://environment.geostat.ge/ge/>

ატმოსფერული ჰაერის
ხარისხის პორტალი

<https://air.gov.ge>

მავნე ნივთიერებების
გაფრქვევის რუკა

<http://map.emoe.gov.ge>

გარემოს ეროვნული
სააგენტოს ვებგვერდი

<https://nea.gov.ge>

<https://bit.ly/4ykiWs4>

საჯარო ინფორმაციის მოთხოვნის
ნიმუში

დადართი #1

2.2

გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მონაწილეობის უფლება

გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში მონაწილეობა თქვენი ინტერესებისა და საჭიროებების სათანადოდ დაცვაში დაგეხმარებათ. ეს უფლება გაძლევთ შესაძლებლობას, დასვათ კითხვები და გამოხატოთ პოზიცია იმ საკითხებზე, რომლებიც თქვენს საცხოვრებელ გარემოზე ახდენს გავლენას.

რა სახის გადაწყვეტილებების მიღებაში შეგიძლიათ მონაწილეობა?

კონკრეტული საქმიანობები, რომლებიც გავლენას ახდენენ თქვენზე: მაგალითად, თუ კომპანიას ქარხნის აშენება სურს, თქვენ ნებართვის გაცემასთან დაკავშირებულ საჯარო განხილვაში მონაწილეობის უფლება გაქვთ.

სტრატეგიები და გეგმები: მაგალითად, თქვენ შეგიძლიათ, მიიღოთ მონაწილეობა ქალაქმშენებლობითი გეგმის, ნარჩენების მართვის ან ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესების გრძელვადიანი პროგრამების, სტრატეგიებისა და გეგმების მიღების პროცესში.

კანონმდებლობა: მაგალითად, თქვენ შეგიძლიათ, გარემოს დაცვის სფეროსთან დაკავშირებული კანონებისა და რეგულაციების პროექტებთან დაკავშირებით მოსაზრებების წარდგენა და მათ განხილვაში მონაწილეობის მიღება.

გარემოს დაცვის სფეროში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საზოგადოების მონაწილეობა გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსით გათვალისწინებული გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში. აღნიშნული კოდექსი განსაზღვრავს, როგორ უნდა განხორციელდეს გარემოზე ზემოქმედების შეფასება - პროცედურა, რომლის მიზანია, შეფასდეს, რა გავლენა შეიძლება მოახდინოს კონკრეტულმა საქმიანობამ გარემოსა და საზოგადოებაზე.

სხვა რა პროცედურებს იცნობს გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი?

- **სკრინინგი** - ამ პროცედურით გარემოს ეროვნული სააგენტო აანალიზებს კოდექსის დანართი II-ით გათვალისწინებული საქმიანობის ხასიათს და ადგენს, არსებობს თუ არა გარემოზე ისეთი მნიშვნელოვანი ზეგავლენის რისკი, რომელიც გზმ-ს ჩატარების ვალდებულებას წარმოშობს;
- **სკოპინგი** - ამ პროცედურით გარემოს ეროვნული სააგენტო გზმ-ს დაქვემდებარებული დანართი I-ითა და დანართი II-ით გათვალისწინებული საქმიანობებისთვის შესასწავლ მთავარ საკითხებსა და საჭირო კვლევებს განსაზღვრავს, რომლებიც სრულფასოვანი გზმ-ს მოსამზადებლად არის აუცილებელი.

I დანართითა და II დანართით

გათვალისწინებული საქმიანობების ჩამონათვალი
იხილეთ გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსში

<https://bit.ly/4ulA43D>

ამ პროცესებთან დაკავშირებული დოკუმენტები საზოგადოებისთვის ხელმისაწვდომი უნდა იყოს და თქვენ მათი გაცნობის უფლება გაქვთ.

როდის და როგორ უნდა ჩაერთოთ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში?

ჩაერთეთ რაც შეიძლება ადრე. ადრეული მონაწილეობა გარანტირებულია ყველასთვის, მიუხედავად იმისა, გეხებათ თუ არა საკითხი უშუალოდ.

ამ პროცესის წარმატებას ორი პრინციპი განსაზღვრავს:

- **ადრეული ჩართვა** - მონაწილეობა უნდა მოხდეს იმ ეტაპზე,¹⁴ როდესაც ჯერ კიდევ განიხილება სხვადასხვა ალტერნატივა და არსებობს რეალური არჩევანი. ეს მოიცავს ე.წ. „ნულოვან ალტერნატივასაც“ - შესაძლებლობას, რომ საქმიანობა საერთოდ არ განხორციელდეს ან კონკრეტული კანონი არ იქნეს მიღებული.
- **ინფორმაციის მიწოდება** - თქვენ გაქვთ უფლება, მიიღოთ სრული ინფორმაცია დაგეგმილი პროცესის შესახებ. ეს აუცილებელია იმისათვის, რომ თქვენი მოსაზრებები იყოს არგუმენტირებული და რეალური გავლენა მოახდინოს საბოლოო გადაწყვეტილებაზე.¹⁵

რა ინფორმაციაზე უნდა გქონდეთ წვდომა?

მაგალითისთვის, თუ თქვენ ჰიდროელექტროსადგურის მშენებლობასთან დაკავშირებულ გზმ პროცესში მონაწილეობთ, წვდომა უნდა გქონდეთ შემდეგ ინფორმაციაზე:

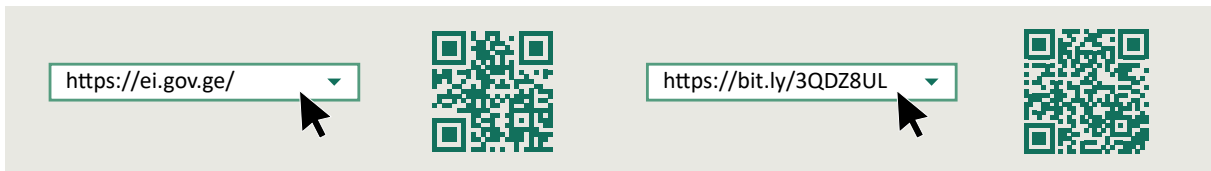
- **გზმ ანგარიში:** დოკუმენტი, რომლითაც შესწავლილია ჰიდროელექტროსადგურის გავლენა ბუნებრივ და სოციალურ გარემოზე;
- **არატექნიკური რეზიუმე:** ანგარიშის შეჯამება ყველასთვის გასაგებ ენაზე;
- **კვლევები და შეფასებები:** მაგალითად, დასკვნა, რომელიც აჩვენებს პროექტის ხარჯ-სარგებლიანობის ანალიზს.

¹⁴ გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი, 31-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი.

¹⁵ იქვე, 34-ე მუხლის მე-2 ნაწილი.

გარემოსდაცვითი შეფასების პროცესთან დაკავშირებული დოკუმენტები, მათ შორის, გზშ ან-გარიშები და სახელმძღვანელო დოკუმენტები, შეგიძლიათ, იხილოთ გარემოს ეროვნული სააგენტოს გარემოსდაცვით საინფორმაციო პორტალზე.

როგორ უნდა უზრუნველყოს სახელმწიფომ საზოგადოების მონაწილეობა?¹⁶

- **გამოავლინოს დაინტერესებული პირები:** დროულად დაადგინოს, ვისზე მოახდენს გავლენას დაგეგმილი პროექტი, გეგმა, პროგრამა თუ პოლიტიკის დოკუმენტი.¹⁷
- **ხელი შეუწყოს დიალოგს:** ხელი შეუწყოს კომპანიას, რათა მან მოსახლეობასთან პროექტი სანებართვო პროცედურების დაწყებამდე განიხილოს, მაგალითად, იმ სოფლის მოსახლეობასთან, სადაც სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვება იგეგმება.¹⁸ მათ გარდა, პროცესში მონაწილეობის უფლება საკითხით დაინტერესებულ სხვა პირებსაც გააჩნიათ.
- **უზრუნველყოს საჯაროობა:** ინფორმაცია დაგეგმილი საქმიანობისა და საჯარო განხილვის შესახებ უნდა გავრცელდეს შესაბამისი საშუალებებით, მათ შორის, გასაგებ ენაზე და გასაგები ფორმით, ინფორმაციის ადგილობრივ საინფორმაციო დაფაზე განთავსებით და სხვა დამკვიდრებული არხებით.

როგორ უნდა წარადგინოთ მოსაზრებები?

თქვენი პოზიციის დაფიქსირება შეგიძლიათ:

1 წერილობით;

2 ელექტრონულად

3 ზეპირად - საჯარო განხილვაში მონაწილეობით.¹⁹

მოსაზრებებისა და კითხვების წარსადგენად კანონით დადგენილია შესაბამისი ვადები. ამ ვადის ამოწურვის შემდეგ წარდგენილი მოსაზრებები შეიძლება აღარ იქნეს გათვალისწინებული. ინფორმაცია კონკრეტული ვადების შესახებ მითითებული უნდა იყოს საჯარო განცხადებაში.

¹⁶ ორპუსის კონვენცია, მე-7 მუხლი; გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი, 31-ე მუხლი.

¹⁷ ორპუსის კონვენცია, მე-7 მუხლი.

¹⁸ იქვე, მე-6 მუხლის მე-5 ნაწილი.

¹⁹ გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი, 34-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი.

! **გახსოვდეთ:** სახელმწიფო ვალდებულია, განიხილოს თქვენი მოსაზრებები, სათანადოდ ასახოს ისინი საბოლოო გადაწყვეტილებაში,²⁰ გაცნობოთ მიღებული გადაწყვეტილება და ხელმისაწვდომი გახადოს მისი ტექსტი.²¹

კომენტარების/
მოსაზრებების
წარდგენის ნიმუში

<https://bit.ly/4ykIW54>

დანართი # 2

საჯარო განხილვის წესები²²

ადგილი: საჯარო განხილვა უნდა ჩატარდეს დაგეგმილი საქმიანობის (პროექტის) განხორციელების ადგილთან მახსიალურად ახლოს.

დრო: თარიღისა და ადგილის შესახებ წინასწარ, გონივრულ ვადაში უნდა გეცნობოთ.

მაგალითი: თუ ჰიდროელექტროსადგური სოფელთან უნდა აშენდეს, განხილვა ამ სოფელთან ყველაზე ახლოს მდებარე ადმინისტრაციულ შენობაში ან მის მიმდებარე ტერიტორიაზე უნდა გაიმართოს.

პრაქტიკული რჩევები

თუ როგორ მიიღოთ ეფექტიანი მონაწილეობა გზმ პროცესში

1. შეისწავლეთ პროცედურები:

- გაცანით გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსით განსაზღვრულ პროცედურას. ეს დაგეხმარებათ, იცოდეთ, როდის და როგორ უნდა ჩაერთოთ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში.
- გახსოვდეთ, გარემოსდაცვითი პროცედურული უფლებების რეალიზება თქვენი ინტერესების დაცვის უმთავრესი სამართლებრივი მექანიზმია.

2. მოიპოვეთ და გაანალიზეთ ინფორმაცია:

- გაცანით გზმ-ს ანგარიშს, რომელიც გარემოს ეროვნული სააგენტოს ვებგვერდზე უნდა იყოს ხელმისაწვდომი. შეგიძლიათ, გზმ-ის სრული ანგარიში და მისი არატექნიკური რეზიუმე სააგენტოსგან გამოითხოვოთ;

²⁰ იქვე, 35-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი.

²¹ იქვე, 35-ე მუხლის მე-2 ნაწილი.

²² საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის ბრძანება №2-94 „საჯარო განხილვის წესის დამტკიცების შესახებ“.

- გაანალიზეთ დამატებითი მასალები - რუკები, გეგმები, კონკრეტულ ადგილთან დაკავშირებული ინფორმაცია (მაგალითად, გეოლოგიური მდგომარეობა, ბიომრავალფეროვნება), საერთაშორისო თუ ადგილობრივი ორგანიზაციების მიერ მომზადებული კვლევები, ანგარიშები, გარემოზე ზემოქმედების სახელმძღვანელო დოკუმენტი, გარემოს ეროვნული სააგენტოს გეოლოგიური ბიულეტენები და სხვა, რათა გაიგოთ, რა გავლენა ექნება პროექტს გარემოსა და თქვენზე;
- დამუშავებული ინფორმაციის საფუძველზე, ჩამოაყალიბეთ და წარადგინეთ კონკრეტული კითხვები, შენიშვნები და რეკომენდაციები.

3. ითანამშრომლეთ თანამოაზრებთან:

- შექმენით ან შეუერთდით სამოქალაქო ინიციატივებს - ერთობლივად მოქმედება საზოგადოებრივ ხმას აძლიერებს;
- ითანამშრომლეთ არასამთავრობო ორგანიზაციებთან და სხვადასხვა დარგის სპეციალისტებთან. გადაწყვეტილების მიღების პროცესში ტექნიკური და იურიდიული დახმარება ხშირად გადამწყვეტია თქვენი ინტერესებისა და უფლებების დასაცავად;
- ითანამშრომლეთ მედიასთან - მედია და სოციალური ქსელები საზოგადოების ყურადღების მოპყრობაში დაგეხმარებათ.

4. განაგრძეთ მონიტორინგი და ჩართულობა:

- მოითხოვეთ განმარტებები, თუ როგორ გაითვალისწინეს თქვენი მოსაზრებები;
- თვალყური ადევნეთ პირობების შესრულებას: დარწმუნდით, რომ გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებით განსაზღვრული ვალდებულებები მართლაც სრულდება.

გარემოს დამცველთა

უფლებები და უსაფრთხოება

იცოდეთ, რომ გარემოს დეკლარაცია ადამიანის უფლებათა დამცველების შესახებ ვრცელდება გარემოს დამცველებზეც. ის ხაზს უსვამს ისეთი უფლებების მნიშვნელობას, როგორებიცაა: მშვიდობიანი შეკრება, გამოხატვის თავისუფლება (მათ შორის, სახელმწიფო უწყებების გადაწყვეტილებების კრიტიკა), გაერთიანება, ინფორმაციის მიღება და გავრცელება, დაფინანსების მოზიდვა და გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მონაწილეობა. სახელმწიფო ორგანოებმა ადამიანის უფლებათა დამცველები/აქტივისტები სხვა პირთა მხრიდან ძალადობისგან, მუქარისგან და დისკრიმინაციისგან უნდა დაიცვან.

ამ უფლებების დარღვევისას, შეგიძლიათ, ეროვნულ დონეზე სასამართლოს და სახალხო დამცველს მიმართოთ, მუქარის/ძალადობის ან სხვა დანაშაულის შემთხვევაში - შინაგან საქმეთა სამინისტროს და პროკურატურას, საერთაშორისო დონეზე კი - ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს და გარემოს სპეციალურ მომხსენებელს ადამიანის უფლებათა დამცველების საკითხზე.

2.3

მართლმსაჯულებაზე ხელმისაწვდომობა

მართლმსაჯულებაზე ხელმისაწვდომობა მოქალაქეების გარემოსდაცვითი უფლებების დაცვის უმნიშვნელოვანესი მექანიზმია. ეს არის ბერკეტი, რომელიც საშუალებას გაძლევთ, კანონის ძალით დაუპირისპირდეთ ნებისმიერ ქმედებას, რომელიც საფრთხეს უქმნის თქვენს საცხოვრებელ გარემოს.

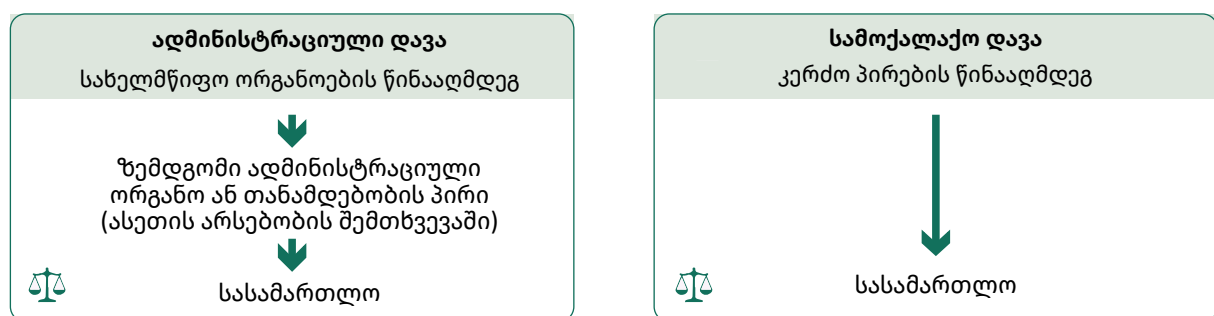
თქვენ გაქვთ უფლება, სასამართლოს გზით მოითხოვოთ:

- **ზიანის ანაზღაურება:** ანაზღაურება იმ ზიანისთვის, რომელიც მოგადგათ გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის დარღვევის შედეგად;
- **გადაწყვეტილებების გაუქმება/შეცვლა:** იმ გადაწყვეტილებების შეცვლა ან გაუქმება, რომლებიც ეკოლოგიურად საშიში ობიექტების განთავსებას, დაპროექტებას, მშენებლობას ან ექსპლუატაციას უკავშირდება;
- **ქმედების აღკვეთა:** იმ კონკრეტული ქმედების აღკვეთა, რომელიც თქვენს გარემოსდაცვით უფლებებს არღვევს.

გარემოსდაცვით საკითხებზე სამართლებრივი დავის დაწყებისას მნიშვნელოვანია, დაიცვათ თანმიმდევრობა და ვადები. სანამ დავას დაიწყებთ, უნდა განსაზღვროთ, ვის და რის გამო უჩივით. ეს გადაწყვეტს იმას, თუ რომელ უწყებას უნდა მიმართოთ პირველად. გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებული დავები, როგორც წესი, ორ ძირითად კატეგორიად იყოფა: ადმინისტრაციულ და სამოქალაქო დავებად.

⚖ დავის სახეები

1. ადმინისტრაციული დავა (სახელმწიფო ორგანოების წინააღმდეგ): ადმინისტრაციული დავა შეგიძლიათ დაიწყოთ, თუ ხართ „დაინტერესებული პირი“. ეს ნიშნავს, რომ მიღებული გადაწყვეტილება პირდაპირ გავლენას უნდა ახდენდეს თქვენს უფლებებსა და ინტერესებზე.

მაგალითად:

თქვენ დაინტერესებულ პირად მიიჩნევით იმ შემთხვევაში, თუ თქვენს დასახლებასთან ახლოს ნაგავსაყრელი უნდა მოეწყოს და მიიჩნევთ, რომ ეს საფრთხეს შეუქმნის თქვენს ჯანმრთელობას ან შეგაწუხებთ არასასიამოვნო სუნი.

მნიშვნელოვანია:

გარემოს დაცვასთან დაკავშირებულ საკითხებზე დაინტერესებულ პირებად მიიჩნევიან არასამთავრობო ორგანიზაციებიც, შესაბამისად, ადმინისტრაციული ორგანოების წინააღმდეგ დავა მათაც შეუძლიათ.

2. სამოქალაქო დავა: სამოქალაქო დავა შეგიძლიათ დაიწყოთ, თუ კერძო პირის ქმედება ან უმოქმედობა აზიანებს თქვენს ინტერესებს (რიგ შემთხვევებში, სამოქალაქო დავებში მოპასუხე სახელმწიფოც შესაძლოა იყოს, რომელიც ამ შემთხვევაში კერძო პირს უთანაბრდება, მაგალითად, როდესაც სახელმწიფო დავაში მონაწილეობს როგორც ხელშეკრულების მხარე).

მაგალითად, თუ თქვენს მეზობლად საწარმოო გამონაბოლქვი თქვენს ჯანმრთელობას აზიანებს, უფლება გაქვთ, კომპანიის წინააღმდეგ სარჩელი შეიტანოთ სასამართლოში და მოითხოვოთ თქვენთვის მოყვებული ზიანის ანაზღაურება ან ზიანის მომტანი ქმედების შეჩერება ან აღკვეთა.

2.3.1 ადმინისტრაციული დავა

სანამ სასამართლოს მიმართავთ, გადაწყვეტილება უნდა გაასაჩივროთ ზემდგომ ადმინისტრაციულ ორგანოში ან ხელმძღვანელ პირთან (ასეთის არსებობის შემთხვევაში).²³

გამონაკლისი: გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსით გათვალისწინებული გადაწყვეტილებები: სვინინგის გადაწყვეტილება, სკოპინგის გადაწყვეტილება, გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილება და გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების ძალადაკარგულად გამოცხადების შესახებ გადაწყვეტილება შეიძლება პირდაპირ სასამართლოშიც გასაჩივრდეს.²⁴

ადმინისტრაციული საჩივრის მიმართვის ვადები²⁵

გადაწყვეტილების გასაჩივრება: ზოგადად გაქვთ ერთი თვის ვადა მას შემდეგ, რაც გადაწყვეტილება ოფიციალურად გამოქვეყნდა ან ოფიციალური წესით ჩაგბარდათ. კონკრეტული კანონი, შესაძლოა, გასაჩივრების სხვა ვადას ადგენდეს.

ადმინისტრაციული ორგანოს ქმედების ან უმოქმედობის გასაჩივრება: გაქვთ ერთი თვის ვადა იმ დღიდან, როდესაც შეიტყვეთ კონკრეტული ქმედების განხორციელების ან მასზე უარის თქმის შესახებ.

²³ საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი, მე-2 მუხლის მე-5 ნაწილი.

²⁴ გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი, 46-ე მუხლის მე-6 ნაწილი.

²⁵ საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი, 180-ე მუხლი.

მნიშვნელოვანია:

ნებისმიერი გადაწყვეტილება, რომელსაც ადმინისტრაციული ორგანო თქვენს საჩივარზე მიიღებს, ვალდებულია, მიგიითითოთ:

- სად შეგიძლიათ ამ გადაწყვეტილების შემდგომი გასაჩივრება;
- რა ვადაში უნდა გააკეთოთ ეს.²⁶

დადართი # 3

ადმინისტრაციული
საჩივრის ფორმა

<https://bit.ly/4ykIW4s4>

თუ ადმინისტრაციული საჩივარი არ დაკმაყოფილდა, თქვენი მომდევნო ნაბიჯი სასამართლოა.

სასამართლოსთვის მიმართვის ვადები:

- **ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის შემთხვევაში:** ერთი თვე (გადაწყვეტილების გაცნობიდან ან ადმინისტრაციულ საჩივართან დაკავშირებული გადაწყვეტილების გამოტანისათვის დადგენილი ვადის გასვლიდან);
- **ნორმატიული ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის შემთხვევაში:** სამი თვე (უშუალო ზიანის მიყენებიდან).

რომელ სასამართლოს უნდა მიმართოთ?

სარჩელი უნდა წარადგინოთ იმ სასამართლოში, სადაც მდებარეობს ადმინისტრაციული ორგანო, რომლის წინააღმდეგაც არის მიმართული სარჩელი. მაგალითად, თუ გორის მუნიციპალიტეტის მერიის გადაწყვეტილებას ასაჩივრებთ, სარჩელი გორის რაიონულ სასამართლოში უნდა შეიტანოთ.

სასამართლო ფორმები
ადმინისტრაციულ საქმეებზე

<https://bit.ly/4tKGjhw>

უფლების დაცვის დროებითი მექანიზმები

ვინაიდან სასამართლო დავა შესაძლოა დროში გაიწელოს, გარემოსთვის მიყენებული ზიანი კი ხშირად შეუქცევადია, მნიშვნელოვანია იცოდეთ, როგორ უნდა შეჩერდეს სადავო აქტის მოქმედება საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე.

ადმინისტრაციული სარჩელის სასამართლოში მიღება გასაჩივრებული ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის მოქმედებას ავტომატურად აჩერებს.²⁷ გამონაკლისად მიიჩნევა შემთხვევები, როცა:

- აქტის შეჩერება გამოიწვევს მნიშვნელოვან მატერიალურ ზიანს ან საფრთხეს შეუქმნის საზოგადოებრივ უსაფრთხოებასა და წესრიგს;

²⁶ საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი, 52-ე მუხლის მე-2 ნაწილი.

²⁷ საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი, 29-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი.

- კანონი პირდაპირ მიუთითებს, რომ გასაჩივრება არ აჩერებს ამ კონკრეტული აქტის მოქმედებას (მაგალითად, მშენებლობის ნებართვის შემთხვევაში).

როგორ მოვითხოვოთ აქტის შეჩერება, თუ ის ავტომატურად არ ჩერდება?

სადავო აქტის მოქმედების შეჩერება შეგიძლიათ მოითხოვოთ როგორც სარჩელის წარდგენამდე, ისე სარჩელთან ერთად. ამისთვის უნდა დაასაბუთოთ, რა ზიანი მოგადგებათ აქტის მოქმედების შემთხვევაში. სასამართლო განიხილავს თქვენს მოთხოვნას და ერთმანეთს ორ ინტერესს შეუპირისპირებს:

- თქვენს ინტერესს: გარემოსა და ადამიანისთვის გამოუსწორებელი ზიანის თავიდან აცილების აუცილებლობას;
- მოწინააღმდეგე მხარის ინტერესს: მაგალითად, კომპანიის ან სახელმწიფოს ეკონომიკურ და სტრატეგიულ მიზნებს.

დროებითი განჩინება

გადაუდებელი აუცილებლობისას, სარჩელის აღძვრამდე, თქვენი განცხადების საფუძველზე სასამართლოს ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის გამოცემის ან ქმედების განხორციელებასთან დაკავშირებით დროებითი განჩინების მიღება შეუძლია. ასეთ დროს, უნდა არსებობდეს საშიშროება, რომ არსებული მდგომარეობის შეცვლით ხელი შეგეზულებათ ან გაგიჭირდებათ თქვენი უფლებებით სარგებლობა. მაგალითად, თუ იცით, რომ კონკრეტული ქარხნის მშენებლობა უნდა დაიწყოს, რომლის ფუნქციონირებაც ზიანს მიაყენებს თქვენს საცხოვრებელ გარემოსა და ჯანმრთელობას.²⁸

2.3.2 სამოქალაქო დავა

კერძო პირების წინააღმდეგ დავებში სამოქალაქო სარჩელი უნდა წარადგინოთ პირდაპირ სასამართლოში.

სასამართლოსთვის მიმართვის ვადები:

სამოქალაქო დავებში მოქმედებს საქართველოს სამოქალაქო კოდექსით დადგენილი ე.წ. ხანდაზმულობის ვადები, რომლის განმავლობაშიც უნდა მიმართოთ სასამართლოს თქვენი კანონიერი უფლებებისა და ინტერესების დასაცავად.²⁹ სხვადასხვა შინაარსის დავასთან დაკავშირებით ხანდაზმულობის ვადები შესაძლოა განსხვავდებოდეს.

რომელ სასამართლოს უნდა მიმართოთ?

სამოქალაქო სარჩელი სასამართლოს უნდა წარუდგინოთ:

- მოპასუხის საცხოვრებელი ადგილის/იურიდიული პირის ფილიალის ადგილსამყოფელის მიხედვით;
- უძრავი ნივთის მესაკუთრის/მფლობელის წინააღმდეგ მიმართული ან უძრავი ნივთის დაზიანების/ზიანის ანაზღაურების გამო აღძრული სარჩელი ნივთების ადგილსამყოფელის მიხედვით.

²⁸ იქვე, 31-ე მუხლი.

²⁹ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, კარი მე-4, თავი მე-2.

სასამართლო ფორმები
სამოქალაქო საქმეებზე

<https://bit.ly/4tKGjhw>

უფლების დაცვის დროებითი მექანიზმები

სარჩელის უზრუნველყოფის (ყადაღის დადება, მოპასუხისთვის გარკვეული ქმედების აკრძალვა და სხვა)³⁰ შესახებ განცხადებით შეგიძლიათ, სასამართლოს მიმართოთ როგორც სარჩელის აღძვრის შემდეგ, ისე სარჩელის აღძვრამდე - არაუგვიანეს 10 დღით ადრე.

როგორ უნდა დაასაბუთოთ უზრუნველყოფის მოთხოვნა?

იმისათვის, რომ სასამართლომ თქვენი მოთხოვნა დააკმაყოფილოს, თქვენ ერთ-ერთ შემდეგ გარემოებაზე უნდა მიუთითოთ:

1. **აღსრულებისა და უფლებებით სარგებლობის სირთულე:** ამ ღონისძიების გარეშე გაძნელება ან შეუძლებელი გახდება საბოლოო სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულება ან თქვენი დარღვეული/სადავო უფლების განხორციელება;
2. **გამოუსწორებელი ზიანი:** პროექტის გაგრძელება გამოიწვევს პირდაპირ და გამოუსწორებელ ზიანს ან ზიანს, რომლის ფულადი ანაზღაურება შეუძლებელი იქნება.

სასამართლო უზრუნველყოფის შესახებ განჩინებას მხოლოდ იმ შემთხვევაში გამოიტანს, თუ თქვენ ამ გარემოებებს დაასაბუთებთ. სასამართლო ამ გადაწყვეტილებას იღებს იმ ვარაუდით, რომ თქვენი სარჩელი საბოლოოდ დაკმაყოფილდება.

2.3.3 სასამართლო ხარჯები ადმინისტრაციულ და სამოქალაქო დავებში (სახელმწიფო ბაჟი)

სასამართლოსთვის მიმართვისათვის დაწესებულია სახელმწიფო ბაჟი, რომლის ოდენობებსაც „სახელმწიფო ბაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონი ადგენს. სასამართლოს შეუძლია, თქვენი სოციალური მდგომარეობის გათვალისწინებით, შეგიმციროთ ან/და გადაგივადოთ სასამართლო ხარჯების გადახდა.³¹

საჩივარი ადმინისტრაციულ ორგანოში	უფასო (ბაჟი არ არის დაწესებული)
ადმინისტრაციულ სამართლებრივი აქტის ბათილად ცნობა (პირველი ინსტანციის სასამართლო)	100 ლარი
სამოქალაქო დავა (პირველი ინსტანციის სასამართლო)	დავის საგნის ღირებულების 3%, არანაკლებ 100 ლარი
სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების მოთხოვნა	50 ლარი

³⁰ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, 198-ე მუხლი.

³¹ საქართველოს კანონი „სახელმწიფო ბაჟის შესახებ“, მე-5 მუხლი.

გაითვალისწინეთ:

- თუ თქვენი სარჩელი დაკმაყოფილდა, ბაჟი უკან დაგიბრუნდებათ;
- გამარჯვების შემთხვევაში, თუ სარჩელით სხვა ხარჯების, მაგალითად, ადვოკატისათვის გაწეული ხარჯებისა ან მტკიცებულებათა უზრუნველსაყოფად გაწეული ხარჯების ანაზღაურების მოპასუხისთვის დაკისრება გქონდათ მოთხოვნილი, სასამართლო ამ ხარჯების ანაზღაურების საკითხზეც იმსჯელებს.

2.3.4 გარემოსდაცვითი დანაშაული და რეაგირების სისხლისსამართლებრივი მექანიზმები

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-10 კარი გარემოს დაცვის სფეროში ჩადენილ დანაშაულებს ეთმობა. მაგალითად, უკანონო ნადირობის ან თევზჭერის, ხე-ტყის უკანონო გაჩეხვის, ლიცენზიის გარეშე წიაღისეულით სარგებლობის თუ გარემოსთვის მნიშვნელოვანი ზიანის მიყენებისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არის გათვალისწინებული. ამ სფეროში დანაშაული შესაძლოა ჩაიდინოს როგორც ინდივიდმა, ასევე კომპანიამ.

დანაშაულებრივი ფაქტების აღმოჩენის შემთხვევაში მიმართეთ:**შინაგან საქმეთა სამინისტროს**

დარეკეთ ნომერზე 112

ან ზეპირად/წერილობით მიმართეთ პოლიციის ნებისმიერ განყოფილებას

ან განცხადება შეიტანეთ პროკურატურაში

გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტს

დარეკეთ ნომერზე 153

დეპარტამენტი ვალდებულია დანაშაულის ნიშნების მქონე ფაქტების შესახებ საგამოძიებო ორგანოებს აცნობოს

გამოძიების დაწყების შემდეგ, შესაძლოა, საქმეში მოწმის ან დაზარალებულის სტატუსით ჩაერთოთ.³²

³² საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მე-6 და მე-7 თავები.

2.3.5 გასაჩივრების საერთაშორისო მექანიზმები

თუ ფიქრობთ, რომ საქართველოში თქვენი უფლებები დაირღვა და მათი დაცვა ქვეყნის შიგნით არსებული სამართლებრივი საშუალებებით ვერ შეძელით, შეგიძლიათ, სტრასბურგში ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს მიმართოთ.

რა უფლებების საფუძველზე შეგიძლიათ დავა?

ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენცია (ევროპული კონვენცია) პირდაპირ არ ითვალისწინებს გარემოს დაცვის უფლებას. თუმცა, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო გარემოსდაცვით საკითხებს ძირითადად განიხილავს ევროპული კონვენციის მე-2 (სიცოცხლის უფლება) და მე-8 (პირადი და ოჯახური ცხოვრების დაცულობის უფლება) მუხლების ფარგლებში.

როდის და როგორ უნდა მიმართოთ?

- **შიდა მექანიზმების ამოწურვა:** ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო საქმეს განიხილავს მხოლოდ მას შემდეგ, რაც **ამოწურავთ** შიდასამართლებრივ **მექანიზმს**. როგორც წესი, „ამოწურვად“ ბოლო ინსტანციის სასამართლოს (ჩვეულებრივ, უზენაესი სასამართლო) მიერ გადაწყვეტილების მიღება მიიჩნევა. თუმცა, შესაძლებელია, უფლების დაცვის მექანიზმს სხვა უწყებაც, მაგალითად, საგამოძიებო ორგანო წარმოადგენდეს.

უფლების დაცვის შიდასამართლებრივი საშუალებათა შერჩევა დამოკიდებულია თითოეული საქმის ინდივიდუალურ გარემოებებზე. მთავარია, მომჩივანმა მის ხელთ არსებული საშუალებებით ეროვნული ორგანოების წინაშე იდავოს იმ საკითხებზე, რომლებიც დაკავშირებულია

გამონაკლისი:

ევროპული კონვენციით გარანტირებული უფლებების დარღვევასთან.

შიდა მექანიზმების ამოწურვა არ მოგეთხოვებათ, თუ დაამტკიცებთ, რომ შიდასამართლებრივი მექანიზმები არ არის ადეკვატური და ეფექტიანი.

- **ვინ მიმართავს:** ნებისმიერი პირი (ფიზიკური ან იურიდიული), რომელიც ამტკიცებს, რომ უშუალოდ გახდა ევროპული კონვენციით გათვალისწინებული უფლებების დარღვევის მსხვერპლი.
- **მიმართვის ვადა:** ოთხი თვე შიდასამართლებრივი მექანიზმების ამოწურვიდან. იმ შემთხვევაში კი, თუ მიიჩნევთ, რომ ამგვარი მექანიზმები არ არსებობს ან ისინი არაეფექტიანია, ოთხთვიანი ვადა აითვლება უშუალოდ უფლების დარღვევის მომენტიდან ან იმ დღიდან, როდესაც თქვენთვის ცნობილი გახდა ამ ცნობილი უნდა გამხდარიყო, რომ შიდასამართლებრივი მექანიზმი შედეგს ვერ გამოიღებდა.

გახსოვდეთ, რომ ამ ვადის დარღვევა საჩივრის განხილვაზე უარის თქმის საფუძველია.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსათვის
წარსადგენი საჩივრის ფორმა

საჩივრის ფორმის გასახსნელად,
გთხოვთ, გამოიყენოთ ფაილის
Adobe Acrobat წამკითხველი

დანართი # 4

<https://bit.ly/4ykIW4s4>

საჩივრის წარდგენის შესახებ დამატებითი
ინფორმაციის მისაღებად ეწვიეთ ვებგვერდს.

<https://bit.ly/4enth18>

გარდა ამისა, გამოიყენეთ სასამართლოს
ვებგვერდზე არსებული კითხვარი,
რათა შეამოწმოთ, აკმაყოფილებთ
თუ არა საჩივრით მიმართვის კრიტერიუმებს.

<https://bit.ly/4iS33Jy>

დროებითი ღონისძიებები

თქვენ ასევე შეგიძლიათ, ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს დროებითი ღონისძიებების გამოყენების თაობაზეც მიმართოთ. მაგალითად, საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე კონკრეტული ქმედების შეჩერება მოითხოვოთ.³³ ამისთვის უნდა დაადასტუროთ, რომ არსებობს თქვენთვის ისეთი ზიანის მიყენების მყისიერი და გარდაუვალი საფრთხე, რომელიც შემდგომში ვერ გამოსწორდება ან შეუძლებელი იქნება ზიანის ადეკვატური ანაზღაურება.

³³ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, - დროებითი ღონისძიებები (2024 წლის მარტი), ხელმისაწვდომია: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/fs_interim_measures_eng, ბოლო ნახვა: 26.05.2025.

2.3.6 უფლების დაცვის არასასამართლო მექანიზმები

მექანიზმი	მიმართვის უფლება	ფორმა	საკითხი	რეაგირების ფორმა
საქართველოს სახალხო დამცველი	საქართველოს მოქალაქეები, საქართველოში მყოფი უცხოელები და მოქალაქეობის არმქონე პირები, რომელთა უფლებებიც შესაძლოა ირღვეოდეს	განცხადება იგზავნება ელფოსტის მისამართზე: info@ombudsman.ge შესაძლებელია განცხადების ფიზიკურად ჩაბარებაც. შესაძლებელია ცხელ ხაზზე (1481) დარეკვა ან სოციალურ ქსელში დაკავშირება. დეტალური საკონტაქტო ინფორმაცია იხილეთ ვებგვერდზე: https://bit.ly/4tCoGZ	უფლებებისა და თავისუფლებების დარღვევა	ადამიანის დარღვეულ უფლებათა და თავისუფლებათა აღსადგენად წინადადებები და რეკომენდაციები სახელმწიფო ორგანოებისა და თანამდებობის პირების მიმართ კონსტიტუციური სარჩელი საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოში სასამართლო მეგობრის (<i>Amicus Curiae</i>) მოსაზრება საერთო სასამართლოებსა და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოში საგამოძიებო ორგანოებისთვის წინადადებით მიმართვა გამოძიების ან/და სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყების მოთხოვნით საქართველოს კანონმდებლობასთან და კანონპროექტებთან დაკავშირებით საქართველოს პარლამენტისათვის ან სხვა ორგანოსათვის წინადადებების, შენიშვნებისა და რეკომენდაციების წარდგენა შემოწმების შედეგების ყოველწლიურ და სპეციალურ ანგარიშებში შეტანა

მექანიზმი	მიმართვის უფლება	ფორმა	საკითხი	რეაგირების ფორმა
ორჰუსის კონვენციის შესაბამისობის კომიტეტი (ACCC -Aarhus Convention Compliance Committee)	ნებისმიერი პირი	მიმართვის ფორმა დადართი # 5 https://bit.ly/4ykiWs4 ფორმა ივსება ინგლისურ ენაზე და იგზავნება მისამართზე: aarhus.compliance@un.org	გარემოსდაცვითი პროცედურული უფლებების დარღვევის საკითხი ორჰუსის კონვენციის წევრ სახელმწიფოებში	რეკომენდაციები სახელმწიფოს მიმართ
გაეროს სპეციალური მომხსენებელი ადამიანის უფლებებსა და გარემოზე	ნებისმიერი პირი	კომუნიკაცია იგზავნება ელექტრონულად ოფიციალურ ვებგვერდზე ონლაინ-ფორმის შევსებით: https://bit.ly/4cQhDN1	ჯანსაღ გარემოში ცხოვრების უფლება და გარემოს დაცვასთან დაკავშირებული უფლებები	რეკომენდაციები სახელმწიფოს მიმართ ვიზიტები ქვეყნებში ინფორმაციის ასახვა შესაბამის თემატურ ანგარიშებში
მსოფლიო ბანკის ინსპექციის საბჭო (World Bank Inspection Panel)	ორი ან მეტი პირისგან შემდგარი ჯგუფი, მათ შორის, ორგანიზაციები, რომლებიც მიიჩნევენ, რომ მსოფლიო ბანკის მიერ დაფინანსებული პროექტი უარყოფითად მოქმედებს მათ ინტერესებსა და უფლებებზე	მიმართვის ფორმა დადართი # 6 https://bit.ly/4ykiWs4 საჩივარი იგზავნება ონლაინ, ელფოსტის მისამართზე: ipanel@worldbank.org საჩივრის გაგზავნის ინსტრუქცია მოცემულია ოფიციალურ ვებგვერდზე. https://bit.ly/48Wkwul	მსოფლიო ბანკის დაფინანსებული პროექტების გარემოსდაცვითი ზემოქმედება	შესაბამისობის შეფასება, რეკომენდაციის გაცემა, თანამშრომლობითი მიდგომები ხარვეზების გამოსწორებასთან/საქმიანობის სტანდარტებთან შესაბამისობაში მოყვანასთან დაკავშირებით დაფინანსების შეჩერება, პროექტის შეჩერება ან შეწყვეტა, თუ დირექტორთა საბჭო მიიღებს ამგვარ გადაწყვეტილებას

მექანიზმი	მიმართვის უფლება	ფორმა	საკითხი	რეაგირების ფორმა
აზიის განვითარების ბანკის (ADB) ანგარიშვალდებულების მექანიზმი (CRP - Compliance Review Panel)	ორი ან მეტი პირისგან შემდგარი ჯგუფი, მათ შორის, ორგანიზაციები, რომლებიც მიიჩნევენ, რომ ADB-ის მიერ დაფინანსებული პროექტი უარყოფითად მოქმედებს მათ ინტერესებსა და უფლებებზე	მიმართვის ფორმა დანართი # 7 https://bit.ly/4yklWs4 საჩივარი ელექტრონულად იგზავნება ოფიციალური ვებგვერდის საშუალებით https://bit.ly/4tGrht3 ამავე ვებგვერდზეა მოცემული საჩივრის შევსების ინსტრუქცია.	აზიის განვითარების ბანკის დაფინანსებული პროექტების გარემოსდაცვითი ზემოქმედება	შესაბამისობის შეფასება, რეკომენდაციის გაცემა, თანამშრომლობითი მიდგომები ხარვეზების გამოსწორებასთან/საქმიანობის სტანდარტებთან შესაბამისობაში მოყვანასთან დაკავშირებით დაფინანსების შეჩერება, პროექტის შეჩერება ან შეწყვეტა დირექტორთა საბჭოს გადაწყვეტილებით, თუ CRP ანგარიში დაადგენს მნიშვნელოვან დარღვევებს
ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის (EBRD) ანგარიშვალდებულების მექანიზმი (IPAM -Independent Project Accountability Mechanism)	ფიზიკური პირები და არასამთავრობო ორგანიზაციები, რომლებიც მიიჩნევენ, რომ EBRD-ის მიერ დაფინანსებული პროექტი უარყოფითად მოქმედებს მათ ინტერესებსა და უფლებებზე	საჩივარი ივსება ელექტრონულად ოფიციალურ ვებგვერდზე: https://bit.ly/4vXpP74 შევსებული ფორმა შეგიძლიათ გადმოწეროთ და გაგზავნოთ ელფოსტის მისამართზე: ipam@ebrd.com	EBRD-ის დაფინანსებული პროექტების გარემოსდაცვითი გავლენა	შესაბამისობის შეფასება, რეკომენდაციის გაცემა, თანამშრომლობითი მიდგომები ხარვეზების გამოსწორებასთან/საქმიანობის სტანდარტებთან შესაბამისობაში მოყვანასთან დაკავშირებით დაფინანსების შეჩერება, პროექტის შეჩერება ან შეწყვეტა, თუ მენეჯმენტი მიიღებს გადაწყვეტილებას

მექანიზმი	მიმართვის უფლება	ფორმა	საკითხი	რეაგირების ფორმა
ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD) ეროვნული საკონტაქტო პირები (LCP - Local Contact Points)	ნებისმიერი პირი, რომელსაც აქვს ლეგიტიმური ინტერესი	საჩივრის შევსების ინსტრუქცია მოცემულია ოფიციალურ ვებგვერდზე: https://bit.ly/3QCboFp იმ შემთხვევაში, თუ სახელმწიფოში არაა ეროვნული საკონტაქტო პირი, მაშინ საჩივარი შესაძლოა წარედგინოს იმ ქვეყნის ეროვნულ საკონტაქტო პირს, სადაც კომპანიის სათავო ოფისია განთავსებული.	გარემოსდაცვითი ვალდებულებების დარღვევაზე იმ მულტინაციონალური კომპანიების პასუხისმგებლობა, რომლებიც ოპერირებენ ან რომელთა სათაო ოფისიც მდებარეობს იმ სახელმწიფოებში, რომლებიც იცავენ OECD-ის სახელმძღვანელო მითითებებს.	მედიაცია მხარეთა შორის, მედიაციის დასრულების შემდგომ განცხადებისა და რეკომენდაციების გამოქვეყნება
გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) სოციალური და გარემოსდაცვითი შესაბამისობის ერთეული (SECU - Social and Environmental Compliance Unit)	ნებისმიერი პირი, რომელიც მიიჩნევს, რომ UNDP-ის დაფინანსებულ პროექტს უარყოფითი გავლენა აქვს გარემოსა თუ მათზე	მიმართვის ფორმა დახართი # 8 https://bit.ly/4ykiWs4 საჩივარი იგზავნება ელფოსტის მისამართზე: project.concerns@undp.org და secuhotline@undp.org საჩივრის წარდგენის ინსტრუქცია მოცემულია ვებგვერდზე: https://bit.ly/4cMM5YA	UNDP-ის დაფინანსებული პროექტების გარემოსდაცვითი გავლენა	პროექტის შეფასება რეკომენდაციები შესაბამისი ზომების მიღებაზე შესრულების მონიტორინგი

2.3.7 მტკიცებულებები

იმისათვის, რომ ადმინისტრაციულ ორგანოებში, ეროვნულ სასამართლოებში და საერთაშორისო მექანიზმების გამოყენებისას თქვენი არგუმენტები დამაჯერებელი იყოს, მყარი მტკიცებულებების მოპოვება და წარდგენა დაგჭირდებათ. ქვემოთ მოცემულია მტკიცებულებათა ძირითადი სახეები:

სახე	მტკიცებულება	მაგალითი
დოკუმენტაცია	სხვადასხვა სამართლებრივი, სოციალური, მეცნიერული ხასიათის დოკუმენტი	სკრინინგის განცხადება, სკოპინგის ანგარიში, გზშ-ს ანგარიში, ნებართვები, ლიცენზიები, მათ გასაცემად ადმინისტრაციული სამართალწარმოების დროს შექმნილი დოკუმენტები, წარმოდგენილი კვლევები, გარემოს ეროვნული სააგენტოს მონაცემები გარემოს მდგომარეობის შესახებ, გეოლოგიური ბიულეტენები, სახელმწიფოს ოფიციალური ანგარიშები გარემოს სხვადასხვა კომპონენტის შესახებ, საერთაშორისო ხელშეკრულებების ფარგლებში წარდგენილი ეროვნული მოხსენებები, საერთაშორისო ორგანიზაციების ანგარიშები/ რეზოლუციები გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებით, ავტორიტეტულ ჟურნალებში გამოქვეყნებული და სხვა მეცნიერული კვლევები
ჩვენებები	მოწმეთა ზეპირი გამოკითხვა	ადგილობრივი მოსახლეობა, სხვადასხვა დარგის ექპერტი
საექსპერტო მტკიცებულებები	საკითხის ტექნიკური/ მეცნიერული ანალიზი	გარემოს სხვადასხვა კომპონენტთან მიმართებით ჩატარებული კვლევები: ჰიდროლოგია, ჰაერის ხარისხი, მომწამვლელი ნივთიერებების ანალიზი და სხვა
ვიზუალური მტკიცებულებები	ფოტო და ვიდეო მასალა	დაბინძურების, დაზიანების, ნორმათა დარღვევის ამსახველი მასალა
GIS მონაცემები	ინფორმაცია კონკრეტული ობიექტის/ადგილის შესახებ	მონაცემები, რომლებიც აჩვენებს, როგორ იცვლება კონკრეტულ ადგილზე ხე-ტყის საფარი, იზრდება სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვების არეალი და სხვა
ფიზიკური მტკიცებულებები	ნიმუშები	მიწის, წყლის ნიმუშები, მკვდარი ცხოველის, დაზიანებული მცენარის ნიმუშები და სხვა
სტატისტიკური მტკიცებულებები	რაოდენობრივი მონაცემები	მონიტორინგის სადგურებიდან და წერტილებიდან, ასევე საერთაშორისო ორგანიზაციების პლატფორმებიდან მიღებული ინფორმაცია, მათ შორის, ჰაერში, წყალში, ნიადაგში ემისიების რაოდენობისა და ბიომრავალფეროვნების სახეობების შესახებ
კონტექსტური მტკიცებულებები	არაპირდაპირი, მაგრამ დამხმარე მტკიცებულებები	სამედიცინო დასკვნები ან კვლევები დაავადებათა რიცხვის ზრდის შესახებ, რომლითაც პირდაპირ არ მტკიცდება, რომ ეს ზრდა კონკრეტული ქმედების შედეგია, მაგრამ სხვა გარემოებებთან ერთად შესაძლოა მიანიშნებდეს ქმედების დამაზიანებელ ხასიათზე

03

გარემოსდაცვითი
კანონმდებლობა
და მისი
აღსრულების
სისტემა

3.1

ძირითადი საკანონმდებლო აქტები

გარემოს დაცვის შესახებ	გარემოს დაცვის სფეროს მარეგულირებელი ძირითადი კანონი, რომელიც განსაზღვრავს ძირითად პრინციპებსა და წესებს.
ლიცენზიებისა და ნებართვების შესახებ	ადგენს ნებართვებისა და ლიცენზიების ჩამონათვალს და მათი გაცემის წესებს.
გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი	აწესრიგებს გარემოსა და ადამიანზე შესაძლო მნიშვნელოვანი გავლენის მქონე სტრატეგიულ დოკუმენტთან და საქმიანობებთან დაკავშირებულ საკითხებს, განსაზღვრავს გზშ პროცედურას.
ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ	ადგენს ჰაერის დაცვის წესებს, მათ შორის, მავნე ნივთიერებებით დაბინძურების, რადიაციული ზემოქმედების შესახებ.
წყლის რესურსების მართვის შესახებ	ადგენს წესებს წყლის რესურსების მდგრადი გამოყენებისთვის.
სამრეწველო ემისიების შესახებ	ადგენს წესებს სამრეწველო საქმიანობის შედეგად ჰაერში, წყალსა და მიწაში გაფრქვევების პრევენციის, შემცირებისა და კონტროლისთვის.
საქართველოს ტყის კოდექსი	ადგენს ტყის მდგრადი მართვისა და სარგებლობის წესებს.
ნარჩენების მართვის კოდექსი	ადგენს ნარჩენების მართვის წესებს.
წიაღის შესახებ	ადგენს წიაღისეულის მოპოვებისა და გამოყენების წესებს.
გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ	განსაზღვრავს გარემოსთვის ზიანის მიყენების პრევენციის, შერბილების, გამოსწორების, კომპენსაციის წესებსა და სანქციებს.
დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ	განსაზღვრავს დაცული ტერიტორიების კატეგორიებს, მათი დაცვის რეჟიმებსა და წესებს.
ცხოველთა სამყაროს შესახებ	ადგენს ცხოველთა სამყაროს, მათი საბინადრო გარემოს დაცვის, ცხოველთა სამყაროს ობიექტებით (მაგალითად, ცხოველების რომელიმე სახეობა, ცხოველქმედების პროდუქტები, ფრინველთა ბუდეები, ცხოველების ნაწილებისგან დამზადებული ნივთები) სარგებლობის წესებს.
საქართველოს სივრცის დაგეგმარების, არქიტექტურული და სამშენებლო საქმიანობის კოდექსი	განსაზღვრავს სივრცის დაგეგმარებისა და ქალაქმშენებლობითი გეგმების სისტემას, მშენებლობის ნებართვის გაცემის, მშენებლობის ზედამხედველობის, სამშენებლო სამართალდარღვევათა სახეებს, პასუხისმგებლობის ზომებს, საქმის განხილვასთან დაკავშირებული ადმინისტრაციული წარმოების წესებს.

3.2

ძირითადი საერთაშორისო გარემოსდაცვითი სამართლებრივი აქტები (რომელთა ხელმომწერიც არის საქართველო)

ბიომრავალფეროვნების დაცვა	
1971	რამსარის კონვენცია საერთაშორისო მნიშვნელობის ჭარბტენიანი, წყლის ფრინველთა საბინადროდ ვარგისი ტერიტორიების შესახებ
1973	კონვენცია გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი ველური ფლორისა და ფაუნის სახეობებით საერთაშორისო ვაჭრობის შესახებ
1979	ბერნის კონვენცია ევროპის ველური ბუნებისა და ბუნებრივი ჰაბიტატების დაცვაზე
1979	ბონის კონვენცია ველური ცხოველების მიგრირებადი სახეობების დაცვაზე
1992	კონვენცია ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შესახებ
2000	კარტახენის ბიოუსაფრთხოების ოქმი
კლიმატის ცვლილება	
1992	კლიმატის ცვლილების შესახებ ჩარჩო კონვენცია
2015	პარიზის შეთანხმება
ოზონის შრე	
1985	ვენის კონვენცია ოზონის შრის დაცვის შესახებ
1987	მონრეალის ოქმი
1990	მონრეალის ოქმის შესწორებები
ჰაერის დაცვა	
1979	კონვენცია შორ მანძილებზე ჰაერის ტრანსსასაზღვრო დაბინძურების შესახებ
ტოქსიკური ნივთიერებები	
1989	ბაზელის კონვენცია სახიფათო ნარჩენების ტრანსსასაზღვრო გადაზიდვასა და მათ განთავსებაზე კონტროლის შესახებ
1998	როტერდამის კონვენცია ცალკეული საშიში ქიმიური ნივთიერებებითა და პესტიციდებით საერთაშორისო ვაჭრობის სფეროში წინასწარი დასაბუთებული თანხმობის პროცედურის შესახებ
2001	სტოკჰოლმის კონვენცია მდგრადი ორგანული დამბინძურებლების შესახებ
2015	მინამატას კონვენცია ვერცხლისწყლის შესახებ
პროცედურული უფლებები	
1998	ორჰუსის კონვენცია გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობისა და ამ სფეროში, მართლმსაჯულების საკითხებზე ხელმისაწვდომობის შესახებ

3.3

ძირითადი ინსტიტუციური როლები

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	კლიმატის ცვლილების, გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის სფეროში პოლიტიკის განსაზღვრა
ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო	ენერგეტიკისა და კლიმატის ცვლილების მიმართულებით პოლიტიკის განსაზღვრა
ტექნიკური და სამშენებლო ზედამხედველობის სააგენტო	განსაკუთრებული მნიშვნელობის ობიექტების მშენებლობის ნებართვების გაცემა და კონტროლი
ინფრასტრუქტურის სამინისტრო	ქვეყნისათვის მნიშვნელოვანი ინფრასტრუქტურული პროექტების განხორციელება
საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო	სტიქიური მოვლენების შედეგად დაზარალებული და გადაადგილებას დაქვემდებარებული ოჯახების (ეკომიგრანტების) განსახლებასთან დაკავშირებული საკითხების გადაწყვეტა
დევნილთა, ეკომიგრანტთა და საარსებო წყაროებით უზრუნველყოფის სააგენტო	ეკომიგრანტების საცხოვრებელით დაკმაყოფილება
გარემოს ეროვნული სააგენტო	გარემოზე დაკვირვების მონაცემთა შეკრება, დამუშავება, გარემოს მდგომარეობისა და საფრთხეების შეფასება, შესაბამისი ინფორმაციის გავრცელება; გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსით გათვალისწინებული გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მიღება
მინერალური რესურსების ეროვნული სააგენტო	მინერალური რესურსების მოპოვების/სარგებლობის ლიცენზიების გაცემა
გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი	გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის შესრულების კონტროლი, დარღვევების გამოვლენა, ინსპექტირება, შესაბამისი სანქციების გამოყენება
გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი	საზოგადოების გარემოსდაცვითი და აგრარული განათლების ხელშეწყობა და ცნობიერების ამაღლება
მუნიციპალიტეტის მერია	სამშენებლო ნებართვების გაცემა, სამშენებლო დარღვევების გამოვლენა, ხმაურის ნორმების კონტროლი, ხეების ჭრის/გადარგვის ნებართვების გაცემა
საგანგებო სიტუაციების მართვის სამსახური	ბუნებრივი კატასტროფების პრევენციასა და მათზე რეაგირებაზე პასუხისმგებელი ძირითადი უწყება
შინაგან საქმეთა სამინისტრო	წარმოადგენს სამართალდამცავ უწყებას, რომელიც რეაგირებს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სფეროში ჩადენილ სამართალდარღვევებსა და დანაშაულებზე.

3.4

გარემოსდაცვით პრობლემებზე რეაგირება

გავრცელებული პრობლემები	ვის მივმართოთ
ტყე: ხე-ტყის უკანონო დამზადება,³⁴ ტყითსარგებლობის წესების დარღვევა,³⁵ ხე-ბუჩქნარის/ტყის კულტურების მოსპობა/დაზიანება,³⁶ ტყის დანაგვიანება/დაზიანება,³⁷ ხე-ტყის ტრანსპორტირების/რეალიზაციის მოთხოვნათა დარღვევა,³⁸ ტყეში სახანძრო უსაფრთხოების მოთხოვნათა დარღვევა³⁹	■ გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი (გზდ)⁴⁰ ■ სატყეო სააგენტო⁴¹
ჰაერი: დადგენილი ნორმების/ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებების გაფრქვევის მაქსიმალური მნიშვნელობის გადამეტება,⁴² საქმიანობის განმახორციელების მიერ მავნე ნივთიერებების ჰაერში გაფრქვევების მონიტორინგის ვალდებულების დარღვევა,⁴³ აირმტვერდამჭერი მოწყობილობების ექსპლუატაციის წესების დარღვევა/ გაუმართავობა/გამოუყენებლობა/უქონლობა,⁴⁴ ხილული გამონაბოლქვის მქონე სატრანსპორტო საშუალების მართვა, რომლის გამონაბოლქვიც დადგენილ ნორმას არ შეესაბამება,⁴⁵ ამტვერებადი მასალის სველი მეთოდის გარეშე დამუშავება⁴⁶	■ გზდ ■ მუნიციპალიტეტის ორგანო (ამტვერებადი მასალის სველი მეთოდის გარეშე დამუშავების ნაწილში)

³⁴ საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი, 64¹-ე მუხლი.

³⁵ იქვე, 63-ე და 65-ე მუხლები.

³⁶ იქვე, 64-ე მუხლი.

³⁷ იქვე, 71-ე მუხლი.

³⁸ იქვე, 128²-ე მუხლი.

³⁹ იქვე, 76-ე მუხლი.

⁴⁰ იქვე, 222-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი.

⁴¹ იქვე, 222-ე მუხლის მე-3¹ ნაწილი.

⁴² იქვე, 77-ე მუხლი.

⁴³ იქვე, 76¹-ე მუხლი.

⁴⁴ იქვე, 78-ე მუხლი.

⁴⁵ იქვე, 119²-ე მუხლი.

⁴⁶ იქვე, 152⁵-ე მუხლი.

ხმაური: დღის ან ღამის საათებში (23:00 საათიდან 08:00 საათამდე) საცხოვრებელ სახლში, კერძო საკუთრებაში არსებული უძრავი ქონების ან საზოგადოებრივი/საჯარო დაწესებულების შენობაში აკუსტიკური ხმაურის დასაშვები ნორმების⁴⁷ გადამეტება;⁴⁸ ატმოსფერულ ჰაერზე მავნე ზემოქმედების (მათ შორის, ხმაური, ვიბრაცია) დადგენილი ნორმების გადამეტება;⁴⁹ სატრანსპორტო საშუალების მართვისას ხმაურის დადგენილი ნორმების გადამეტება⁵⁰	■ მუნიციპალიტეტის ორგანო (აკუსტიკური ხმაურთან დაკავშირებით)⁵¹ ■ გზდ (საწარმოებიდან მომდინარე ხმაურთან დაკავშირებით) ■ შსს (სატრანსპორტო საშუალებების მართვისას ხმაურთან დაკავშირებით)
წყალი: წყლის ობიექტების სხვადასხვაგვარი დაბინძურება/დანაგვიანება⁵²	■ გზდ
მიწა/ნიადაგი: სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაყოფიერი ფენის მოხსნის/შენახვის სამუშაოთა განუხორციელებლობა, სამელიორაციო სამუშაოთა ჩატარებლობა, ქარისმიერი და წყლისმიერი ეროზიისა და სხვა პროცესებისგან ნიადაგის დაცვის სავალდებულო ღონისძიებების განუხორციელებლობა,⁵³ მიწის ნაყოფიერი ფენის უკანონო მოხსნა/გადაადგილება⁵⁴	■ გზდ

⁴⁷ „საცხოვრებელი სახლების და საზოგადოებრივი/საჯარო დაწესებულებების შენობების სათავსებში და ტერიტორიებზე აკუსტიკური ხმაურის ნორმების შესახებ“ ტექნიკური რეგლამენტი.

⁴⁸ საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი, 77¹-ე მუხლი.

⁴⁹ იქვე, 77-ე მუხლი.

⁵⁰ იქვე, 119-ე მუხლის, მე-3⁴ ნაწილი.

⁵¹ იქვე, 209³-ე მუხლი.

⁵² იქვე, 58-ე მუხლი.

⁵³ იქვე, 51-ე მუხლი.

⁵⁴ იქვე, 51²-ე მუხლი.

სასარგებლო წიაღისეული: სასარგებლო წიაღისეულის ხარისხობრივი და რაოდენობრივი მახასიათებლების გაუარესება,⁵⁵ ლიცენზიის გარეშე მოპოვება/სარგებლობა,⁵⁶ ლიცენზიის პირობების დარღვევა,⁵⁷ წიაღით სარგებლობის უსაფრთხოების წესებისა და ნორმების დარღვევა⁵⁸	■ გზდ
გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსით განსაზღვრული საქმიანობები: კოდექსით განსაზღვრული საქმიანობებისთვის, მათ შორის, სამშენებლო, ინფრასტრუქტურული თუ ენერგეტიკული პროექტებისთვის გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებით დადგენილი პირობების შეუსრულებლობა,⁵⁹ გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების გარეშე საქმიანობა⁶⁰	■ გზდ ■ გარემოს ეროვნული სააგენტო (გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების პირობებთან დაკავშირებით)
დაცული ტერიტორიები და ბიომრავალფეროვნება: დაცული ტერიტორიების ფარგლებში წყლის დაცვის წესების დარღვევა,⁶¹ დაცული ტერიტორიების მიწების დანაგვიანება/დაზიანება,⁶² გარეულ ცხოველთა საბინადრო გარემოს დაცვის წესების დარღვევა,⁶³ ქიმიურ საშუალებათა გარემოში გამოყენების ნორმების/ქიმიურ საშუალებათა ტრანსპორტირების, შენახვისა და გამოყენების წესების დარღვევა, რამაც ზიანი მიაყენა ცხოველთა სამყაროს და მათ საბინადრო გარემოს,⁶⁴ გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფ გარეულ ცხოველთა მოსპობა/დაზიანება,⁶⁵ გარეული ცხოველის უკანონოდ დატყვევება, უკანონოდ მოპოვებული ცხოველთა სამყაროს ობიექტით ვაჭრობა,⁶⁶ თევზჭერისა და თევზის მარაგის დაცვის/ნადირობის წესების დარღვევა⁶⁷	■ გზდ ■ დაცული ტერიტორიების სააგენტო (დაცული ტერიტორიის საზღვრებში სათიბი/ საძოვარი სავარგულების დაზიანების, ძოვების წესების დარღვევის,⁶⁸ დაცული ტერიტორიებისა და მათი ტერიტორიულ-ფუნქციონალური ზონების დაცვის წესებისა და რეჟიმის დარღვევის ნაწილებში⁶⁹)

⁵⁵ იქვე, 56-ე მუხლი.

⁵⁶ იქვე, 57¹-ე მუხლი.

⁵⁷ იქვე, 57³-ე მუხლი.

⁵⁸ იქვე, 57²-ე მუხლი.

⁵⁹ იქვე, 79⁸-ე მუხლი.

⁶⁰ იქვე, 79⁷-ე მუხლი.

⁶¹ იქვე, 58¹-ე მუხლი.

⁶² იქვე, 71¹-ე მუხლი.

⁶³ იქვე, 85-ე მუხლი.

⁶⁴ იქვე, 85¹-ე მუხლი.

⁶⁵ იქვე, 85³-ე მუხლი.

⁶⁶ იქვე, 85⁴-ე მუხლი.

⁶⁷ იქვე, 86-ე მუხლი.

⁶⁸ იქვე, 68-ე მუხლი.

⁶⁹ იქვე, 89-ე მუხლი.

მშენებლობა: უკანონო მშენებლობა, მშენებლობის ნებართვებით დადგენილი პირობების დარღვევა⁷⁰	■ მუნიციპალიტეტის ორგანო ■ ტექნიკური და სამშენებლო ზედამხედველობის სააგენტო (განსაკუთრებული მნიშვნელობის ობიექტების მშენებლობების ნაწილში) ■ გზდ (მშენებლობის პროცესში გარემოსდაცვითი პირობების დარღვევის ნაწილში)
ბუნებრივი კატასტროფები: ბუნებრივი კატასტროფების პრევენცია, მათზე რეაგირება, აღდგენის ღონისძიებები⁷¹	■ საგანგებო სიტუაციების მართვის სამსახური ■ მუნიციპალიტეტის ორგანო ■ გარემოს ეროვნული სააგენტო
ეკომიგრაცია: ბუნებრივი კატასტროფებისა და სხვადასხვა პროექტის ფარგლებში კერძო საკუთრების დაზიანება, ეკომიგრანტის სტატუსის მინიჭება⁷²	■ დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო ■ დევნილთა, ეკომიგრანტთა და საარსებო წყაროებით უზრუნველყოფის სააგენტო ■ მერია ■ გარემოს ეროვნული სააგენტო (რეკომენდაციები განსახლების საჭიროებასთან დაკავშირებით)
გარემოს დაცვის წესის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები: უკანონო თევზჭერა, უკანონო ნადირობა, ხე-ტყის უკანონო მოპოვება, წყლის/ჰაერის დაბინძურება, ნიადაგის ღებრადაცია, გარემოს მნიშვნელოვანი დაზიანება⁷³	■ შსს
უფლებების დარღვევა გარემოს დაცვის სფეროში	■ სახალხო დამცველის აპარატი

⁷⁰ საქართველოს სივრცის დაგეგმარების, არქიტექტურული და სამშენებლო საქმიანობის კოდექსი, მე-15 თავი.

⁷¹ საქართველოს კანონი „სამოქალაქო უსაფრთხოების შესახებ“.

⁷² საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა მინისტრის ბრძანება №779 „სტიქიური მოვლენების შედეგად დაზარალებული და გადაადგილებას დაქვემდებარებული ოჯახების (ეკომიგრანტების) განსახლების პროცედურის, განსახლების კრიტერიუმების, ერთიანი ელექტრონული მონაცემთა ბაზის წარმოების წესის დამტკიცებისა და განსახლების საკითხების მარეგულირებელი კომისიის შესახებ“.

⁷³ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, მე-10 კარი.

04

სტრატეგიული
გარემოსდაცვითი
სამართალწარმოება
და ადვოკატირება

სტრატეგიული გარემოსდაცვითი სამართალწარმოება ისეთი სამართალწარმოებაა, რომელიც შეეხება სახელმწიფო პოლიტიკის ცვლილებას, კონკრეტული სფეროს რეფორმას, საკანონმდებლო ცვლილებას ან სადავო ნებართვის/გადაწყვეტილების გაუქმებას ან საქმიანობის შეჩერებას. გარემოსდაცვითი საკითხების მოგვარებაში ადვოკატირებას მნიშვნელოვანი როლი შეიძლება ჰქონდეს მაშინ, როდესაც სასამართლო პროცესი ჭიანურდება და საკითხი ეფექტიანად სამართლებრივი გზით ვერ იჭრება. სტრატეგიულ სამართალწარმოებასა და ადვოკატირებას სწორად დაგეგმვა და წარმართვა ჭირდება.

კოალიციის მშენებლობა

- აუცილებელია საერთო იდეის გარშემო ბევრი ადამიანის გაერთიანება - ორგანიზაციების წარმომადგენლების, მეცნიერების, ექსპერტების, ჟურნალისტების, იურისტების და სხვა.
- მნიშვნელოვანია, რაც შეიძლება მეტი დაინტერესებული პირის იდენტიფიცირება, ვისზეც კონკრეტულ გადაწყვეტილებას, ქმედებასა თუ უმოქმედობას პირდაპირი გავლენა აქვს და ვისი სახელითაც შეიძლება დავა. გარემოსდაცვითი საქმეების დროს მნიშვნელოვანია ე.წ. „კოლექტიური სარჩელები“ - ბევრი პირის სახელით შეტანილი სარჩელები, რაც ხაზს უსვამს საქმის მნიშვნელობას.
- მნიშვნელოვანია იმ ორგანიზაციებისა თუ პირების იდენტიფიცირება, რომლებიც ფინანსური დახმარების გაწევას შეძლებენ, მათ შორის, საექსპერტო დასკვნის მომზადებისა და სამართალწარმოების ხარჯების დასაფარად.

ეროვნული და საერთაშორისო სამართლებრივი და ინსტიტუციური მექანიზმების იდენტიფიცირება და გამოყენება

- საქმის გარემოებებზე დაყრდნობით, ქვეყანაში და საერთაშორისო დონეზე არსებული ყველა მექანიზმი უნდა გამოიყენოთ, მათ შორის: გარემოს დაცვის სფეროში მოქმედი ზედამხედველობის განმახორციელებელი ორგანოები, სასამართლო, სახალხო დამცველი, ქვეყანაში მოქმედი და საერთაშორისო გარემოსდაცვითი ორგანიზაციები, საერთაშორისო სასამართლო თუ არასასამართლო მექანიზმები.

კომუნიკაციისა და საჯარო ჩართულობის სტრატეგია

- შესაძლებელია მედია საშუალებებისა და სოციალური პლატფორმების გამოყენება საინფორმაციო კამპანიებისთვის, მათ შორის, პრესკონფერენციების მოწყობა, ვიდეო და ფოტო მასალის მომზადება და საზოგადოებისთვის ცნობილი და სანდო ადამიანების მიმართულების ჩაწერა. ასევე, კომუნიკაციების პროფესიონალების ჩართვა, რათა რთული სამართლებრივი და გარემოსდაცვითი საკითხები საზოგადოებისთვის მარტივად აღსაქმელ ენაზე ითარგმნოს.
- საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებისთვის და მათი კონკრეტული საკითხით დაინტერესებისთვის მნიშვნელოვანია მშვიდობიანი შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლებით სარგებლობა.

გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებით უფასო იურიდიული დახმარების მისაღებად შეგიძლიათ მიმართოთ არასამთავრობო ორგანიზაციებს,⁷⁴ უნივერსიტეტების სამართლებრივ კლინიკებს, ან, კანონმდებლობით გათვალისწინებულ შემთხვევაში, იურიდიული დახმარების სამსახურს.

⁷⁴ მაგალითად, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, სოციალური სამართლიანობის ცენტრი, მწვანე ალტერნატივა.

**გაეროს
განვითარების
პროგრამა**

საქართველო
2026

undp.org/georgia